

YOSHLAR O'RTASIDA JINOYATCHILIKNING OLDINI OLISH VA UNGA QARSHI KURASHISH

Azimova Odinabonu Baxromjon qizi

Farg'ona viloyati yuridik texnikum 2-bosqich o'quvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yoshlar o'rtasidagi jinoyatchilikning oldini olish va unga qarshi kurashish chora-tadbirlari tahlil etilgan. Yoshlar jinoyatchiligining xususiyati aniqlanadi, uning sabablari ochib beriladi. Yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish yo'nalishlariga alohida to'xtalib o'tiladi. Yoshlar jinoyatchiligiga qarshi kurashishning dolzarb muammolari ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *huquqbuzarlik, jinoyatchilik, voyaga etmaganlar, yoshlar jinoyati, profilaktika choralari, huquqbuzarliklar profilaktikasi, umumiy profilaktika, maxsus tadbirlar.*

Huquqbuzarlik - huquq va muomala layoqatiga ega sub'yekt tomonidan sodir etiladigan, huquq normalari talablariga zid keluvchi hamda shaxsga, mulkka, davlatga va butun jamiyatga zarar keltiruvchi ijtimoiy xavfli qilmish. O'z xususiyatiga ko'ra, huquqbuzarlik jinoyat, nojo'ya harakat, intizomni buzish shaklida bo'ladi. Ko'p hollarda qonunbuzarlik so'zi bilan bir xilda ishlatiladi.

Jinoyatchilik - jinoyat qonunida nazarda tutilgan ijtimoiy xavfli qilmish. Muayyan qilmishni jinoyat deb hisoblash masalasi har bir davlatda o'zining ijtimoiy tuzumi, aholining turmush tarzi, milliy xususiyatlari, urf-odatlariga, an'alariga muvofiq xalqaro huquq me'yorlari e'tiborga olingan holda hal etiladi. Jinoyatchilikka qarshi kurashish barcha davrlarda ham davlatning jiddiy va muhim masalasi hisoblanib kelingan. Inson tinch va xotirjam yashashni xoxlaydi. Tinchlik bo'lgan joyda baraka va rivojlanish bo'ladi.

2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning 5ta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida O'zbekistonning jinoyatchilikka qarshi kurashish va huquqbuzarliklarning oldini olish tizimini takomillashtirdi. Amalga oshirilgan tizimli ishlar natijasida 2018-yilning 7 oyida umumiy jinoyatlarning 38,2 foizga, jinoyat-qidiruv yo'nalishidagi jinoyatlarning 38,3 foizga kamayishiga erishildi.

Hozirgi vaqtda ko'proq bolalar kompyuterlarga, zamonaviy bolalar uchun juda ko'p vaqt talab qiladigan turli xil tarmoq o'yinlariga qiziqishmoqda, ular madaniyatga qiziqishni to'xtatadilar. Aytish mumkinki, voyaga etmaganlarning xatti-harakati tobora ko'proq haqoratli, tajovuzkorlik va shafqatsizlik bilan tavsiflanadi. U yoki bu ijtimoiy tarmoqdan foydalangan holda, voyaga yetmagan shaxs muloqot qilish va ular bilan ma'lum bilim, ko'nikma va tajriba almashish uchun o'xshash odamlarni topishi mumkin, shuning uchun muammo paydo bo'lishi mumkin. Voyaga etmaganlarning guruhlariga bo'linishi, oilalarning moddiy ta'minotidagi sezilarli bo'shliq bilan bog'liq

bo'lishi mumkin. Bu farqni faqatgina o'smirlar his qilishi mumkin, chunki ular ijtimoiy hayotga yaqindirlar.

Umuman olganda, voyaga yetmaganlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olishni ikki katta guruhga bo'lish mumkin:

- umumiy – sub'ektlarning cheksiz doirasiga yo'naltirilgan;
- individual - huquqbuzarning o'ziga xos shaxsiga qaratilgan.

Huquqbuzarliklarning umumiy profilaktikasi huquqbuzarliklarning oldini olish ob'ektlariga ta'sir ko'rsatish shaklidir. Huquqbuzarliklarning individual profilaktikasi - voyaga etmaganning g'ayriijtimoiy yo'nalishini va ijtimoiy xavfli xatti-harakatlarini shakllantirishga olib kelishi mumkin bo'lgan salbiy oqibatlarni bartaraf etishga, shuningdek uni ijtimoiy-pedagogik rehabilitatsiya qilish va (yoki) jinoyatlar va g'ayriijtimoiy harakatlar sodir etganligini oldini olishga qaratilgan muayyan voyaga etmagan shaxsiga individual ta'sir ko'rsatish shaklidir.

Yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olishning asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- oilaviy nizolarni o'z vaqtida hal qilish;
- mastlik va giyohvandlikning oldini olish;
- jamoat tartibini muhofaza qilishni ta'minlash, tungi vaqtlarda to'g'ri yoritishni ya'ni chiroqlarni ko'paytirishni ta'minlash;
- ruhiy kasalliklar va buzilishlar bilan og'rigan shaxslarni aniqlash;
- aholini huquqiy ta'lim va tarbiyalashni tashkil etish.

Maxsus choralar – bu voyaga etmagan huquqbuzarning shaxsiga, shuningdek, jinoyatni yuzaga keltiruvchi omillarga ta'sir ko'rsatishga qaratilgan choralar. Hammamizga ma'umki, mamlakatimizda tinchlik va osoyishtalikni saqlash, jinoyat va huquqbuzarliklarning oldini olish, fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish eng asosiy ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

Normativ huquqiy hujjatlar:

“Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-martdagi PQ-2833-sonli qarori.

“Yoshlarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish, ular o'rtasida huquqbuzarlik va jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan vazifalar ijrosi ustidan ta'sirchan parlament nazoratini amalga oshirish to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasining kengashining qarori, 18.05.2020 yildagi 274-IV-son.

“Mamlakatda jinoyatlarning barvaqt oldini olish va huquqbuzarliklarga qarshi kurash holati to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi oliy majlisi qonunchilik palatasi kengashining va O'zbekiston Respublikasi oliy majlisi senati kengashining qo'shma QARORI 11.08.2018-y., 04/19/1896-III/KQ-392-III/2828-son

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti – “Biz Adolat – qonun ustuvorligida” degan tamoyil asosida jamiyatimizda qonunga hurmat, huquqbuzarlik holatlariga murosasizlik hissini kuchaytirishga qaratilgan ishlarimizni jadal davom ettiramiz. Bu

borada huquqbuzarlik holatlarining oldini olishga alohida e'tibor qaratiladi. Buning uchun avvalo, mahalla imkoniyatlaridan keng foydalanish, profilaktika inspektorlarining ish samarasi va mas'uliyatini oshirish, ular uchun munosib xizmat va turmush sharoitini yaratib berish choralarini ko'rishimiz darkor"- deb ta'kidlab, mazkur yo'nalishdagi vazifalar naqadar dolzarbligini ko'rsatib berdi.

Muhtaram Prezidentimiz tomonidan 2017-yilning 9-fevral kuni ichki ishlar organlari xodimlari bilan o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida har haftaning payshanba kuni – "Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni" deb e'lon qilindi.

Shu asosda "Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni" tadbirini samarali va natijali tashkil etilishida jamoatchilik vakillari va barcha mutasaddi idora va tashkilotlar bilan hamkorlikda o'tkazilishi to'g'risida 2017-yil 14-mart kuni "Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2833-sonli qaror qabul qilindi. Mazkur qarorga asosan 4 ta idoralararo komissiya, jumladan, Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish bo'yicha respublika idoralararo komissiyasi tashkil qilindi.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida haftaning har payshanba kuni "Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni" etib belgilangan. Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish bo'yicha respublika idoralararo komissiyasi tuzildi. Voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasida davlat dasturlari va boshqa dasturlar ishlab chiqilishini hamda amalga oshirilishini, Jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, ijtimoiy va davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirish, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan to'g'ridan to'g'ri hamkorlikni yo'lga qo'yish, shuningdek ularning ijrosi ustidan nazoratni tashkil etish.

Statistik ma'lumotlarni hisobga oladigan bo'lsak, voyaga etmaganning jinoyatchi shaxsini shakllantirishning boshlang'ich nuqtasi bo'lgan juda ko'p oilaviy sabablar mavjudligi va natijada u tomonidan jinoyat sodir etilishi aniqlanishi mumkin.

Bugungi kunda voyaga yetmaganlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olishga qaratilgan qator chora-tadbirlar orqali amalga oshirilmoqda. Jinoyatchilikka qarshi kurash bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar va kelgusidagi konsepsiyalarning ishlab chiqilishi nafaqat davlat, balki jamiyat manfaatdorligini ko'rsatadi. Statistik tadqiqotlar natijalariga ko'ra jinoyatchilik darajasining kamaygani ham amalga oshirilgan ishlar samaradorligini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi/ <https://lex.uz/docs/-111453>.
2. 1896-III-сон 11.08.2018. Mamlakatda jinoyatlarning barvaqt oldini olish va huquqbuzarliklarga qarshi kurash holati to'g'risida/ <https://lex.uz/docs/-4270358>.

3. PQ-2833-сон 14.03.2017. Huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyatchilikka qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida/ <https://lex.uz/docs/-3141186>

4. Толипов Н.М., Рустамбекова Н.Н. Общественная опасность и криминологическая детерминация насильственной преступности несовершеннолетних // Научно-образовательный потенциал молодежи в решении актуальных проблем XXI века. 2021. № 6.